

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2010 – Volume 19, Issue 3, pp. 72–74
URN:NBN:NL:UI:10-1-100964

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Igitur, Utrecht Publishing & Archiving
Services in cooperation with Utrecht University of

Applied Sciences, Faculty of Society and Law

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Truus de Witte. **Op een onbekende plaats begraven.**

**De April-Meistakingen van 1943, een onderzoek
naar oorlogsvermissing.** Leeuwarden: Uitgeverij

Elikser B.V. 2009, 436 p., € 32,50.

ISBN 978 90 8954 138 3

BOOKS

JOSJE VAN DER LINDEN

“Er is persoonlijke betrokkenheid als betrokkenheid voor eigen gewin, maar ook morele en maatschappelijke betrokkenheid”, onder andere met deze woorden verdedigde Truus de Witte op 7 januari jongstleden haar proefschrift in de historische ambiance van de aula van de Rijksuniversiteit Groningen. Haar proefschrift handelt over oorlogsvermissingen en de gevolgen daarvan op lange termijn voor de betrokkenen. Dat haar eigen betrokkenheid ter sprake kwam, was geen verrassing voor de aanwezigen, aangezien zij haar eigen vader had zien lijden onder de onopgehelderde verdwijning van zijn broer ten tijde van de April-Meistakingen in 1943. Twintig jaar na haar vaders overlijden ondernam zij een

zoektocht, die haar in contact bracht met de families van andere oorlogsvermisten. Haar betrokkenheid bij het lijden van die families en haar streven hen een stem te geven leidde eerst tot een doctoraalscriptie andragogiek en vervolgens tot een proefschrift in de gedrags- en maatschappijwetenschappen.

Startpunt voor zowel de scriptie als het proefschrift is de vraag waarom het zo lang heeft moeten duren voor de families uitsluitel kregen over wat er gebeurd was. Saillant is dat, hoewel de bezetter al in 1943 aan de families had bericht dat hun zoon, broer of vader was omgebracht en op onbekende plaats begraven, dit na de oorlog nooit door het Rode Kruis of een andere instantie is

bevestigd. De families bleven daardoor in het ongewisse over het werkelijke lot van hun dierbaren. Zij voelden zich door de overheid in de steek gelaten. Pas tientallen jaren later vonden de families elkaar en leidden gezamenlijke inspanningen ertoe dat in 2003 (60 jaar na dato!) de officiële informatie over de overlijdens en de graflocatie aan de families kon worden overhandigd. De graflocatie was overigens al sinds 1946 bij overheidsinstanties bekend. De scriptie met de titel *Dat het zo lang moest duren* bundelt de levensverhalen van twintig nabestaanden. De vragen die deze levensverhalen oproepen, vormden voor wijlen Max van der Kamp, één van de begeleiders van de scriptie, de aanleiding om De Witte aan te moedigen door te gaan in de vorm van een promotieonderzoek.

Het proefschrift belicht achtereenvolgens de April-Meistakingen en de ommekeer die zij markeerden in de oorlog. Toen pas, drie jaar na het uitbreken van de oorlog, werd duidelijk hoe willekeurig de bezetter met het recht omsprong. Vervolgens passeren alle instanties en personen die zich na de oorlog met de vermissingen bezig hebben gehouden de revue. Ondanks brieven van familieleden over onopgeloste vermissingen gaan de instanties ervan uit dat de families door de bezetter voldoende geïnformeerd zijn. Dan volgt een tweetal theoretische hoofdstukken. Het eerste daarvan gaat over rouw- en verliesverwerking en de veranderende inzichten hierover in de decennia na de oorlog, die onder andere hernieuwde aandacht voor het belang van

rouwen brachten. De theorieën in het tweede vormen de "theoretische onderlegger" van het proefschrift: de structuratietheorie van Giddens en het narratieve identiteitsmodel van Ricoeur. De auteur gebruikt deze theorieën om te laten zien hoe mensen grip krijgen op hun leven en zelf de regie in handen houden. Dit leidt tot een "geconstrueerde dialoog" in het belangrijkste hoofdstuk van het proefschrift. Op een ongebruikelijke, maar zeer interessante wijze, construeert De Witte een discussie tussen nabestaanden, instanties en andere betrokkenen. De geconstrueerde discussie vindt plaats op betekenisvolle momenten in de geschiedenis: tijdens de oorlog en op diverse momenten daarna. Op elk moment is er een andere "plot", die de handelingsruimte van de betrokkenen aangeeft: van "dit hadden we nóóit verwacht" via "zo ging dat vroeger" en "je moet verder" naar "dat het zo lang moest duren". Ten slotte hernemen de conclusies de onderzoeksvragen en licht de verantwoording de gebruikte methodologie toe.

De lezer blijft ademloos achter: wát een verhalen, wát een mensen. Deze werkwijze geeft iedereen een gezicht: de stakers, de familieleden, de bezetters, de ambtenaren en andere betrokkenen. Het is geen verhaal over verhalen; het zijn de verhalen zelf. De verhalen van ieder worden met elkaar in verband gebracht om die ene leidende vraag te kunnen beantwoorden: Waarom het zo lang moest duren? De omgeving en de verstrijkende tijd geven perspectief aan de verhalen van de mensen en leiden tot begrip van de rol die

BOOKS

ieder vervulde. Dit begrip heeft voor de direct betrokkenen zoveel waarde dat de wetenschap dat de reeds overleden ouderen hier geen deel meer aan hebben, hen met spijt vervult. De waarde voor professionals in de sociale interventie ligt enerzijds in het begrip van het verschijnsel "vermissing" en de gevolgen daarvan, maar ook in de gehanteerde methodiek. Mij schieten allerlei thema's en methodieken uit de sociale interventie te binnen: verwerken van verlies in wat voor opzicht dan ook, multilogen, Eigen Kracht-conferenties... Het construeren van fictieve of daadwerkelijke dialogen, waarin gemeenschappelijke vragen centraal staan en betekenissen uitgewisseld worden, heeft een helende werking. Mijn kritiek is dat deze intrigerende werkwijze theoretisch sterker onderbouwd had kunnen worden. In hoeverre is de dialoog een aanvulling of uitwerking van de benaderingen van Giddens en Ricoeur? De kans bestaat dat de opbrengst lokaal blijft, dat wil zeggen beperkt tot de vermissingen sinds de April-Meistakingen, en dat de

brede wetenschappelijke en praktische waarde ongezien blijft. Maar daarmee wil ik geenszins de indruk wekken dat het proefschrift lijdt aan te veel betrokkenheid en te weinig wetenschap; de vraag is eerder hoe betrokkenheid in navolging van Truus de Witte haar gerechtvaardigde plaats kan krijgen en behouden binnen de wetenschap en vooral ook in de aula van de Rijksuniversiteit Groningen.

LITERATUUR

- Giddens, A. (1986). *The constitution of society. Outline of the theory of structuration*. Berkeley: University of California Press.
- Ricoeur, P. (1984). *Time and narrative*. London/Chicago: The University of Chicago Press.
- Witte, T. de (2005). *Dat het zo lang moest duren ... De April-Meistakingen van 1943 en de vermiste slachtoffers*. Doctoraalscriptie Andragogiek. Rijksuniversiteit Groningen.